

DĚLSKÝ POTÁPEČ

Autor: Karel Veliký

Jako mnozí jiní konzervativci a tradicionalisté, zdaleka ne jen katolicky (tj. univerzalisticky) orientovaní, si Rohan uvědomoval, že Evropa, navíc po pádu tří starých (monarchistických) říší někdejší Svaté aliance, Ruska, Německa a Rakousko-Uherska, nemůže čelit novým imperiálním velmocím, USA a SSSR, rozdělena do vzájemně nevražících států a státeků.

Zde je nutno upozornit, že Rohanova evropská idea byla postavena úplně jinak, než dodnes relativně známá vize jiného aristokrata s vazbou na Čechy, japonského původu (narodil se v Tokiu, ale mládí prožil na zámku v Poběžovicích) Richarda Ejiro (česky Mikuláš) Coudenhove-Kalergiho. Ten se roku 1923 stal zakladatelem a prezidentem Panevropské unie v Ženevě (!), jejímž cílem bylo vytvoření demoliberálního svazu evropských států, Panevropy (bez Ruska a Velké Británie), a která od počátku usilovala přímo o politické sjednocení (Coudenhove-Kalergi měl již připravenou hymnu, vlajku atd.).

Karl Anton princ Rohan se narodil 9. ledna 1898 na zámku Albrechtsberg v Dolním Rakousku. Počátky jeho rodu spřízněného s původními vládci Bretaně sahají až do 12. století. Po Velké francouzské revoluci získala jedna linie Rohanů rakouský inkolát a český knížecí stav a roku 1820 se usídlila na Sychrově, v Praze pak vlastnila palác v Karmelitské ulici (č. 8/386, dnes Ministerstvo školství). Mladý princ vyrůstal střídavě jak v Albrechtsbergu, tak na Sychrově a v Praze, kde navštěvoval malostranské gymnázium a německou univerzitu. Absolvoval jezdeckou důstojnickou školu a v první světové válce bojoval jako dobrovolník na ruské frontě (1916-1918). Po návratu dokončil studium práv, převzal matčino albrechtsbergské pozemkové dědictví a začal se angažovat za spojení intelektuálních elit evropských národů.
1]

Jako mnozí jiní konzervativci a tradicionalisté, zdaleka ne jen katolicky (tj. univerzalisticky) orientovaní, si již tehdy uvědomoval, že Evropa, navíc po pádu tří starých (monarchistických) říší někdejší Svaté aliance, Ruska, Německa a Rakousko-Uherska, nemůže čelit novým imperiálním velmocím, USA a SSSR, rozdělena do vzájemně nevražících států a státeků. Zde je nutno upozornit, že Rohanova evropská idea byla postavena úplně jinak, než dodnes relativně známá vize jiného aristokrata s vazbou na Čechy, japonského původu (narodil se v Tokiu, ale mládí prožil na zámku v Poběžovicích) Richarda Ejiro (česky Mikuláš) Coudenhove-Kalergiho. Ten se roku 1923 stal zakladatelem a prezidentem Panevropské unie v Ženevě (!), jejímž cílem bylo vytvoření demoliberálního svazu evropských států, Panevropy (bez Ruska a Velké Británie), a která od počátku usilovala přímo o politické sjednocení (Coudenhove-Kalergi měl již připravenou hymnu, vlajku atd.).

Rohan uvažoval více metapoliticky, **chtěl nejprve navodit duchovní „atmosféru“** a pak teprve činit konkrétní kroky v zájmu jednotné Evropy, chápané ovšem nikoli jako jednotný trh, ale jako „společná konzervativní fronta proti bolševismu a liberalismu“.

Ve Vídni r. 1922 nejprve založil německou základnu Evropského kulturního svazu (Europäischen Kulturbund), který se logicky snažil především o kontakty s Francií. Počátkem roku 1923 skutečně vznikl francouzský výbor („Comité“) vídeňského „Kulturbundu“, který se

koncem roku 1924 v Paříži konečně transformoval do „Fédération des Unions intellectuelles“ (něm. pod názvem „Verand für kulturelle Zusammenarbeit“). Kongresy této instituce, které se v následujících deseti letech konaly v různých evropských centrech a na nichž se setkávali zástupci četných národních poboček, vzbuzovaly nemalý zájem kulturní veřejnosti. Od roku 1926 také existovala „evropská novinářská služba“ („Europress“).

Jako tiskový orgán a platforma sloužila svazu *Evropská revue* (Europäische Revue), jejíž první číslo vyšlo pod Rohanovým vedením ještě roku 1925. Armin Mohler, autor knihy *Konzervativní revoluce* (Die Konservative Revolution), považuje tuto revui za jedno vůbec z nejprestižnějších meziválečných periodik, ačkoli její náklad nikdy nepřesáhl 2 tisíce kusů.

Díky princovu společenskému postavení, jeho obratnosti a stykům, byl tento měsíčník „mladé Evropy“ nejen bohatě fundován (zdánlivě paradoxně velkokapitalisty: Lilly von Mallinckrodt-Schnitzler, IG-Farben, Robert Bosch, Otto Wolff, Mayrisch-ARBED, Ch. Hayet), ale od počátku v něm publikovali přední intelektuálové, umělci, spisovatelé, průmyslníci, vědci a myslitelé své doby, muži tak rozdílní jako **Hans Blüher, Robert Bosch, Le Corbusier, Benedetto Croce, Winston Churchill, Julius Evola, Gonzague de Reynold, Ernst Hemingway, Hugo von Hoffmannsthal, Aldous Huxley, Carl G. Jung, Hermann hrabě Keyserling, Thomas Mann, Henry de Montherlant, Ortega y Gasset, Luigi Pirandello, Rainer Maria Rilke, Carl Schmitt, Werner Sombart, Paul Valéry, Herbert G. Wells...** A to je výčet jen částečně reprezentativní.

Nová scholastika?

„Reakční“ neboli tradicionalistickou složkou jeho představ byly katolicismus a říšský federalismus kombinovaný s teritoriálním vlastenectvím („Reich und Heimat“ jako „jednota v mnohosti“). V tomto směru historiografie hodně dluží srovnání K. A. Rohana s jinou velkou osobností rakouské konzervativní revoluce, Othmarem Spannem, který svůj „opravdový stát“ (Der wahre Staat, 1921) koncipoval podle zásad tomismu a aristotelismu. Alfred Rosenberg později

spannovství komentoval jako „novou scholastiku“. Rohanův „Kulturbund“ se také těšil přímé podpoře Ignaze Seipela (1876 – 1932), předsedy rakouské Křesťansko-sociální strany a spolkového kancléře republiky. Seipel, katolický prelát a teolog, však ve Vídni podporoval i Panevropu Coudenhove-Kalergiho. Oba modely totiž představovaly především alternativu k Versaillské smlouvě, která vedla jen k další bratrovražedné válce a k další hospodářské konjunktuře USA na účet Evropy. Vídeň (vzpomeňme Vídeňský kongres!) se v Seipelově představě měla stát opozicí Ženevy, tj. Společnosti národů Woodrowa Wilsona, za níž stály síly, které měly s Evropou vlastní plány (viz Céline a jeho drama *Církev*), a které nakonec přispěly k jejímu definitivnímu oslabení a rozdělení mezi USA a SSSR. Také na přílnutí Otty von Habsburka k Panevropě lze jistě nahlížet i z tohoto – protiversaillského – úhlu.

Přestože si Karl Anton Rohan získával jméno i jako „nezřídka velmi výstižně formulující politický spisovatel“ (mj. *Europa*, 1923; *Die Aufgabe unserer Generation*, 1926), podle Mohlera tkví jeho hlavní význam a přínos právě ve vydávání Evropské revue. „Dění“ na jejích stránkách patří jistě k tomu nejpozoruhodnějšímu a dnes zároveň i k nejopomíjenějšímu v intelektuálním dědictví Evropy první poloviny 20. století. Za pravicovou ji lze ovšem označit jen s výhradami, byla otevřena všem, včetně zástupců sovětského Ruska. 2]

Záměrná nevyhraněnost revue kontrastovala s pevnou pozicí jejího vůdce: politicky patřil princ k těm mladým konzervativcům, kteří na jedné straně obdivovali italský fašismus s jeho korporativismem, dynamikou a obnovou autority státu (a dokonce akcentovali některé antiliberální rysy státu bolševického), na druhé straně v něm však spatřovali pouhý předstupeň (vadil hlavně přísný centralismus a absence posvátna) možného nového řádu, který měl mít každopádně centrum v Německu. 3] Proti Hitlerovi přirozeně podporovali von Papena.

Po roce 1933 se však stará pluralita odporu proti demoliberálnímu Výmaru zhroutila a vytvářela se nová, v níž K. A. Rohan a jemu podobní „konzervativní revolucionáři“ – pokud se nepřipojili k těm, kteří si přívlástek „revoluční“ napříště vyhradili jen pro sebe – zaujímali nanejvýš okrajová postavení. 4] Nejprve skončil „Verband für kulturelle Zusammenarbeit“ (1934), o dva roky později převzalo financování *Evropské revue* sídlící v Berlíně z větší části Goebbelsovo ministerstvo a jako zavedený titul ji použilo k propagování vlastní myšlenky Nové Evropy. On sám se rozhodl z vedení ER, která byla s konečnou platností zastavena až r. 1944, odejít (1936) a jeho kniha *Schicksalsstunde Europas* (1937) byla oficialitou přijata spíše s rozpaky. Princ sice s nadšením uvítal anšlus 5] a dokonce oportunně vstoupil do NSDAP (1938), ale jako zastánce tzv. „podunajského prostoru“ i autonomie a svébytnosti Rakouska na principu federalismu nemohl nadále ani jako politik, ani jako publicista hrát žádnou úlohu. Do konce roku 1945 působil ve zpravodajské službě.

Po válce se Karl Anton Rohan na dlouhou dobu odmlčel. Teprve roku 1954 vydal rekapitulační knihu *Heimat Europa*, která byla v tisku označena za „nanejvýš aktuální“. Do své smrti 17. března 1975 v Salzburgu pak dále publikoval články a knihy na kulturně politická témata. V

roce 1974 obdržel – jako neochvějný zastávce organických identit – kulturní cenu sudetoněmeckého Landsmannschaftu. Vztah k Čechům a především k Čechům samotným shrnul na stránkách čtvrtletníku *Sudetenland* (článek *Tschechen und Deutsche*) z roku 1968, ale odráží se také v *Evropské revui*, kde pravidelně dával prostor řadě českých a slovanských autorů (od Karla Čapka přes Annu M. Tilschovou k Edvardu Benešovi, od Zdeňka Kalisty k Otokaru Fischerovi). 6] V knihovně zámku Sychrov, který až do konce války vlastnil Karlův starší bratr Alain, dodnes uchovávají vzácný autograf knihy *Das Geistliche Probleme Europas*, jakož i většinu jeho předválečných prací. Syn Albert (nar. 1936) působil v diplomatických službách Rakouska a Evropské unie a v 90. letech vedl jednání o mírovém řešení konfliktu v Kosovu.

Dnes je Karl Anton Rohan historiky považován za vůdčí postavu „katolické konzervativní revoluce“, „autoritářského federalistu“ na „třetí cestě mezi internacionalismem a nacionalismem“, který proti parlamentarismu stavěl stavovství a proti plebejskému pokrytectví demokracie otevřeně přiznanou hierarchii v čele s novou aristokracií (včetně technokratické!). Jako by ztělesňoval přístup, který formuloval jiný šlechtic, Giuseppe Tomasi di Lampedusa, když v románu *Gepard* vložil jedné z postav, mladému vikomtovi Tancredimu, jenž se přidává ke Garibaldiho revoluci, do úst větu: „Jestli chceme, aby všechno zůstalo stejné, musíme všechno změnit.“

Poznámky:

1] Vedle osobního „frontového prožitku“, po kterém následoval „konec starých časů“, na něho měly zásadní vliv práce Hugo von Hofmannsthal (*Die Idee Europa*, 1917), Maxe Schelera (*Vom Umsturz der Werte*, 1919) a Carla Schmitta (*Die Diktatur*, 1921). K Hofmannsthalovi v této souvislosti viz Claudio Magris: *Habsburský mýtus*, s. 222 (2001). Osobně Rohana ovlivnili např. Alfred Weber, bratr Maxe Webera a profesor na pražské, později heidelberské univerzitě, ale také Josef Redlich, ministr financí z bohatého židovského rodu a rádce „posledního císaře“ Karla I.

2] Za všechny alespoň Anatolij Vasiljevič Lunačarskij (1875–1933), filosof, literární kritik a posléze „komisař osvěty“ SSSR. *Evropská revue* byla zpočátku vedena jako „politicky nezávislý orgán“, takže zde publikovali konzervativní revolucionáři, fašisté, ale také liberálové a socialisté, včetně sovětských. Koncem 30. let, kdy do ER napsal článek Heinrich Himmler (i když jen pod pseudonymem), to již neplatilo...

3] Německu jako dědici antického Říma ve Svaté říši římské národa německého. Ještě starší germánská říše Karla Velikého spojovala tuto tradici s dnešní Francií. Německo-francouzské smíření bylo jedním z hlavních ideálů *Evropské revue* (Pierre Viénot, Anette Kolb). Její pravidelný přispěvatel Alfred Fabre-Luce později napsal přesvědčivou knihu o hluboké sounáležitosti obou zemí na pozadí dějin (*Anthologie de la nouvelle Europe*, 1942).

4] Kdo neemigroval fyzicky, stáhl se do emigrace vnitřní (jako „národní revolucionář“ Ernst Jünger). Mnozí byli likvidováni (jako Edgar Julius Jung, přední osobnost „mladých konzervativců“, tajemník von Papenův), jiní uvězněni (jako Ernst Niekisch, vůdce „národních

bolševiků“). Každopádně charakteristika K. A. Rohana jako muže, který se pokoušel v Rakousku (*Grundlagen des Nationalsozialismus*, 1936) „spojit katolicismus s nacionálním socialismem“ á la Alois Hudal, představuje hrubé zjednodušení.

5] Na rozdíl od Otty von Habsburga, který již tehdy sympatizoval s Panevropou. Habsburg dokonce vyzval k vojenskému odporu a v letech 1939 až 1942 bylo uvězněno tisíce monarchistů. Otto svoji restauraci Rakouska v rámci podunajské federace nespojoval s Německou říší, už vůbec ne s nacionálně socialistickou.

6] I po Rohanově rezignaci, ba za války, se v ER objevovali čeští autoři, opakovaně např. Otokar Březina, z politických spisovatelů ministr Emanuel Moravec. Naproti tomu na jména našich známých aristokratů-vlajkařů (Karel VI. Schwarzenberg, Jindřich Thun-Hohenstein) jsem (alespoň zatím) nenarazil. Z jiných slovanských zemí byli tištěni například Nikolaj Berďajev, Lev Šestov, D. S. Merežkovskij, Polák Stefan Žeromski, Bulhar Janko Janev a další.

Bibliografie prací K.A. Rohana:

- Das geistige Problem Europas von heute. Wien 1922.
- Europa. Streiflichter. Leipzig 1923.
- Die Aufgabe unserer Generation. Streitfragen der Gegenwart. Köln 1926.
- Moskau. Ein Skizzenbuch aus Sowjetrußland. Karlsruhe 1927.
- Umbruch der Zeit. 1923–1930 Gesammelte Aufsätze. Berlin 1930.
- Schicksalsstunde Europas. Erkenntnisse und Bekenntnisse, Wirklichkeiten und Möglichkeiten. Graz 1937.
- Heimat Europa. Erinnerungen und Erfahrungen. Düsseldorf 1954.
- Besuch in Ronchamp. Nürnberg 1958.
- Der Deutsche in der Welt von heute. Frankfurt/M. 1960.
- Mensch und Musse. Probleme der Freizeitgestaltung. München 1961.
- Heisse Eisen. Deutschland, Europa, der Westen. Nürnberg 1963.
- Volk und Staat. Göttingen 1964.
- Die Deutschen und die Welt. Wie sehen die Andersens Völker die Deutschen? Wien 1969.
- Österreichisch, deutsch, europäisch. 9 metapolit. Aufsätze. Bodensee 1973.

Literatura:

- Cour d'honneur 2. 1998.
- Mašek, Petr: Modrá krev. Praha 1999.
- Mohler, Armin: Die Konservative Revolution in Deutschland 1918–1932. Graz 2005 (VI. vydání). Neue Deutsche Biographie sv. 21. Berlin 2003.
- Schrenck-Notzing, Caspar: Lexikon des Konservatismus. Graz 1996, s. 463–465.

Vyšlo v časopise *Národní myšlenka* 2/2009.